

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Mahkeme'nin başvuru gerekçesi şöyledir:

"Son duruşması 18.7.1996 tarihinde yapılmış ve CMUK 423/1. maddesi gereğince Temmuz ayının 20 sinden Eylül ayının 5 ine kadar tatil olması sebebiyle duruşma 12.12.1996 günü saat 9.05 e bırakılmıştır.

CMUK nun 219/1. maddesi gereğince duruşmanın ara verilmeksizin yapılacağı hükmü düzenlenmiş aynı Yasanın 222. maddesinde ise duruşmaya zaruret olmadıkça 8 günden fazla ara verilemeyeceği, tutuklu işlerde zaruret olsa dahi bu sürenin 30 günü geçemeyeceği düzenlemesi yapılmasına rağmen aynı Yasanın 423/1. maddesi gereğince duruşmaya mahkememizce 8 günden fazla ara verilerek 12.12.1996 tarihinde bir başka deyişle 5 eylül 1996 tarihinden sonraki bir güne bırakılmak zorunda kalınmıştır. Dolayısıyla CMUK 423/1. maddesi mahkememizce bakılmakta olan davada uygulanması zorunlu bulunan bir kuraldır ve bu kurala uyulmuştur.

CMUK nun 219. maddesi gereğince ceza davalarında "Duruşmanın ara verilmeksizin cereyan edeceği, 222. maddede ise duruşmaya zaruret olmadıkça 8 günden fazla ara verilemeyeceği 423/1. maddesinde ise ceza işlerini gören bakan ve mahkemeler her sene Temmuzun 20 sinden Eylülün 5 ine kadar tatil olunur, hazırlık tahkikatı ile tutuklu işlere ait duruşmaların ve acele sayılacak diğer hususların tatil süresi içinde ne suretle yapılacağı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir hükümleri getirilmiştir. Bu düzenlemeler karşısında ceza mahkemeleri tarafından yapılan duruşmalar her yıl Temmuz ayının 20 si ile Eylül ayının 5 i arasında 45 günlük bir süre içerisinde yapılamamakta ve ancak tutuklu işler ile kanunlarda acele işlerden sayılan davalara bakılabilmektedir. Bu sebeple CMUK'nun 219. ve 222. maddeleri ile 423/1. maddesi arasında bir çelişki bulunmaktadır.

TCK Anayasasının 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri sayılırken Türkiye Cumhuriyetinin bir hukuk devleti olduğu, 10. maddesinde herkesin dil, ırk, renk ...vb. sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit sayılacağı, 36. maddesinde herkesin meşru vasıta ve yollarından faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu, hiç bir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı, 141. maddesinde ise davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu hükümleri düzenlenmiştir.

Ülkemizde yargılamaların gerek hukuk davalarında gerek ceza davalarında uzun sürmesi yıllardan bu yana şikayet konusu olan bir durumdur. Özellikle Avrupa ve diğer batı ülkeleri ile yapılan karşılaştırmalarda, ülkemizdeki yargılamanın uzun sürmesi ve bu hususun başta insan haklarına olmak üzere diğer demokratik kurallara da aykırı olduğu uzun yıllardan bu yana dile getirilmektedir. Avrupa Ekonomik topluluğuna girme aşamasında olan ülkemizin yargılama süresi bakımından Avrupa ekonomik standartlarına uymadığı yine dile getirilen konulardandır. Yargılamaların kısa sürmesi ve bir an önce sonuçlandırılması için 1982 tarihli Anayasamızın 141. maddesinde davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir" demek suretiyle bu husus en üst yazılı kural olan ve bağlayıcı olan Anayasa'da da vurgulanmış ve bir yerde ülkemizdeki yargılamaların uzun sürdüğü, bunun kısa sürmesinin yargının bir görevi olduğu belirtilmiştir.

CMUK nun 219. ve 222. maddelerine rağmen zaruret olmadıkça duruşmalara 8 günden fazla ara verilemeyeceği belirtilmiş olup ceza yargılamasında birçok davada zaruretler karşısında duruşmalara 8 günden fazla ara verilmekte olduğunda fiili bir gerçektir. Özellikle ceza davalarında, sanığın bulunamaması, tanıkların bulunamaması, raporların süresinde gelmemesi, Adli Tıpta ki gecikmeler gibi sebeplerle zaten duruşmalara 8 günden fazla ara verilmesi bir kural haline dönüşmüş olup mahkemelerce de dosya sayısının fazlalığı sebebiyle zaman zaman bu süreye uyulmamaktadır. Bütün bunların yanında bir de CMUK nun 423/1. maddesi gereğince ülkemizde yaz mevsimine denk gelen 20 Temmuz 5 Eylül tarihleri arasında duruşma yapılmaması davaların bitmesi gerekenleri de uzatmakta ve bir kısım mağduriyetlere sebebiyet verdiği gibi yargıya olan güveni, dolayısıyla adalete olan güveni zedelemektedir.

Zaten yukarıda belirtilen sebeplerle davaların uzun sürdüğü ülkemizde birde 45 gün gibi uzunca sayılabilecek bir süre boyunca davalara bakılmaması yargılamayı iyice uzatmaktadır ve Hukuk Devleti olma iddiası ile kurallar düzenleyen Devletin bu şekilde yargılamaları uzatması ve mağduriyetlere sebebiyet vermesi kamu güvenliğini, kamu düzenini zedelemekte olup ülkenin genel şartları göz önünde bulundurulduğunda 45 günlük tatil ülkemiz için zaruri bir ihtiyaç olmaktan çıkıp bir lüks haline dönüşmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde ki "Hukuk Devleti" vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlayan Devlet demektir. Hukuk güvenliği sağlamak tek başına bir anlam ifade etmemekte olup bu güvenliğin sağlanabilmesi ve hukuk devletin koşullarını yerine getirebilmesi için devletin önceden belirlenmiş hukuk kaideleri ile vatandaşların güvenliğini sağlaması, öncelikle buna kendisinin uyması ve önceden konulan bu kurallara aykırı davranılması halinde ise kurallar ile güvence altına alınan hakların korunması için yasal düzenlemelerin yapılmış olması gerekir. Bunların başında haklar, ihlal edilen vatandaşların gerek ihlal eden Devlete karşı gerekse vatandaşlara karşı bağımsız yargı organları önünde haklarını araması için yasal düzenlemenin sağlanmış olması anlamındadır. Bu hususta başta Anayasa olmak üzere diğer kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır ve Anayasanın 10. maddesinde vatandaşların öncelikle kanun önünde eşit olduğu, 9. maddesinde yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı, 11. maddesinde kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı, 36. maddesinde herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu, 141. maddede ise davaların en az gider ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu düzenlenerek Hukuk Devleti olmanın gerekleri yerine getirilmiştir. Yine Anayasa'nın 141. maddesinin yukarıdaki hükmü gereğince duruşmaların ara verilmeksizin ve zaruret olmadan 8 günden fazla ara verilemeyeceği CMUK nun 219. ve 222. maddelerinde düzenlenmiştir.

Anayasa'nın bir çok hükmü buna benzer düzenlemeler getirmiştir. Buna rağmen ülkemiz için lüks sayılabilecek CMUK'nun 423/1. maddesi gereğince duruşmalara 45 gün ara verilmekte olup bir yerde Devletin Hukuk Devleti olması ilkesine her yıl 45 gün ara verilmektedir. Oysa Devlet süreklidir, dolayısıyla onun genel ilkeleri içerisinde sayılan Hukuk Devletin de sürekli olması gerekir. Dolayısıyla, CMUK'nun 423/1. maddesi Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 10. maddesinin başlığı kanun önünde eşitlik olup herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefe, inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşit sayılacağı düzenlenmiştir. Buna rağmen CMUK 423/1. maddesi gereğince bir kısım davalara Adli tatil içerisinde bakılabilmektedir. Bunlar tutuklu davalar ve kanunlarında acele işlerden sayılan davalardandır. Mesela Orman Kanununa ihlal suçlarına Adli tatil içerisinde bakılabilmektedir. Günümüzün demokratik ülkelerinde ve insan hakları

anlayışına göre kişilerin uzun süre sanık sıfatıyla yargılanmaları demokratik olmayıp insan haklarına aykırıdır. Herkes bağımsız yargı organları önünde yargılanarak bir an önce aklanma hakkına sahip olmalıdır. Bu sebeple insanların kendileri için isnat edilen suçtan dolayı bir an önce aklanmaları, bunun sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması eşitlik ilkesinin bir gereğidir. Devletin bir yıl içerisinde 45 günlük bir sürede bir kısım sanıkların davasının görülmesi, bir kısmının ise zaruret yokken davalarının bekletilmesine sebebiyet veren CMUK 423/1. maddesi Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır.

Anayasa'nın 36. maddesi herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir hükmüne rağmen bir kısım suçlar dolayısıyla yargılanan vatandaşlar hiç bir zaruret yokken CMUK nun 423/1 maddesi gereğince her yıl 45 gün süre ile bu haklarından mahrum edilmektedirler. İnsanların yukarıda açıklandığı gibi kendileri için isnat edilen suçlardan savunmalarını yaparak aklanmalarının sağlanmasını bağımsız yargı organlarından isteme hakları olmasına rağmen bu haklarının bu şekilde kısıtlanması Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olup aynı zamanda şikayetçi olan insanların iddialarını ispat etme hakları böylece kısıtlanmaktadır.

Anayasa'nın 141. maddesinde mahkemelerde ki duruşmalar ile ilgili bir kısım düzenlemeler yapılmış, son fıkrasında ise davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir düzenlemesi getirilmiştir. Buna paralel CMUK nun 219. ve 222. maddeleri düzenlenmiştir. Ayrıca bütün yasal düzenlemeler yargılamanın süratli bir şekilde sonuçlandırılması için başta kesin süreler olmak üzere bir çok kurallar getirmiştir. Yargılama Hukuku'nun temel ilkelerinden biri de yargılamanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasıdır. 1982 tarihli Anayasamızda ülkemizde yargılama süresi yönünden bir sorun olduğu düşünülerek 141. maddenin son fıkrası düzenlenmiştir. Ancak aradan 14 yıl gibi bir süre geçmesine rağmen yasadaki eski düzenlemeler Anayasaya uygun hale getirilmemiştir. Eğer 45 günlük Adli tatil Anayasanın 141/ son maddesine aykırı değil ise Anayasanın 141/son maddesinin Anayasaya yazılmış olmasının hiç bir değeri ve anlamı kalmayacaktır. Bir gün yasakoyucu demokratik olmayan bir biçimde yargılamaya 45 gün değilde 3 ay ya da 6 ay her yıl ara verebileceğini düzenler ise bu düzenlemede Anayasa'nın 141/ son maddesine aykırı sayılabılır. Bu sebeple Anayasanın 141/son maddesinin bir anlam ve öneminin olabilmesi için -kaldı ki vardır ve önemlidir- CMUK nun 423/1. maddesinin iptal edilmesi gerekir.

Ülkemiz coğrafi yapısı ve iklim şartı özellikle mahallinde keşif gerektiren, bir çok davanın kış aylarında keşfinin yapılmasını ve yargılamanın bir an önce sonuçlandırılmasına engel olmaktadır. Özellikle Doğu Anadolu gibi kışı uzun ve sert geçen bölgelerde bu keşifler yapılamadığından keşifler yaz aylarına kalmakta ve yargılama uzamaktadır. Bu sebeple yaz aylarına kalan keşiflerde ülkemizde yaz ayının ortasına gelen 20 Temmuz ve 5 Eylül tarihleri arasında yapılamadığından bir çok dava gelecek yıla kalmaktadır.

Özellikle toplumsal olarak yargılamaların uzaması şikayetlere sebep olmakta, zamanında yasaya aykırı davranışlara yasal yaptırımlar uygulanmadığından yargıya ve Devlete olan güven zedelenmektedir. İnsanlar birçok kere hak aramak için bağımsız yargı organlarına müracaat etmek yerine mafya tabir edilen yasa dışı yollardan hak arama çabalarına girdikleri, yargının caydırıcılığının ortadan kalkması sebebiyle zaman zaman linç olaylarının veya linç teşebbüs olaylarının yaşandığı fiili bir gerçektir ve herkesin malumdur. Bütün bu olayların temelinde yargıya duyulan güvenin hızla azalması ve yargının caydırıcılığının ortadan kalkmasıdır. Özellikle CMUK nunda yapılan ve CMUK değişikliği olarak bilinen değişiklikten sonra ceza davalarında tutuklama şartları ağırlaştırılmış ve hukukun temel prensibi olan

Esas Sayısı : 1996/59
Karar Sayısı : 1997/70

herkesin suçluluğu isbat edilinceye kadar masum olduğu ilkesinin biraz daha korunması sebebiyle vatandaşların şüpheli ve sanıkların serbest bırakılmasından sonra yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle yargıya olan güveni azalmıştır. Elbette ki herkesin suçluluğunun isbat edilmesine kadar masum olduğu ilkesine uymak şarttır. Ama bu şart yerine getirilirken suçluların biran önce cezalandırılması ve cezalarını çekmesi suçsuz olupta kendisine suç isnat edilen insanların bir an önce aklanmaları ve toplum karşısına yeniden aklanmış olarak çıkma haklarına saygı göstermek ve bunun yasal düzenlemesini sağlamak Devletin görevidir. Bu gün ülkemizde iktidara gelen her hükümet ve muhalefet, yargı reformu yapacağını söylemekte olup programlarında bu hususta düzenlemeler yapmaktadırlar. Bilim çevreleri barolar ve her türlü sivil örgütte hukuk reformunun gerekliliğinden bahsetmekte olup, hukuk reformu deyince akla ilk gelen ise davaların hızlandırılması ve bir an önce sonuçlandırılmasıdır. Özellikle usul yasaları üzerinde yapılmak istenilen değişikliklerin temel amacı yargılamanın hızlandırılmasıdır. Ancak CMUK nun 423/1. maddesi HMUK un ise 175. maddesi değiştirilmediği sürece yargılamanın hızlandırılması mümkün değildir.

CMUK nun 423/1 maddesinin amacı her yıl 45 gün duruşmalara ara verilerek Hakim ve Savcıların tatil yapmalarını sağlamak ise bu amaç duruşmalara ara verilmeksizin de yerine getirilebilir. Zaten bu süre içerisinde Adliyeler kapatılmamakta, özellikle küçük ilçelerde çalışan Hakim ve Savcılar adli tatilde de çalışmaya devam etmekte ancak bir kısım duruşmaları yapamamaktadırlar. Hakim ve savcılara yıllık olarak 30 gün izin verilirken Adli tatilden yararlananlar 45 gün izin yapmaktadırlar. Hakim ve savcıların 30 gün izin yapmaları dinlenmeleri için yeterli değilse yasal düzenleme ile bu süre 45 güne çıkartılabilir. Ayrıca hakim ve Savcıların huzurlu ve rahat çalışmalarını temin etmek maksadı ile bu düzenleme yapılmış ise bu yeterli değildir. Öncelikle hakim ve savcıların ekonomik ve sosyal durumları, çalışma ortamları düzenlenerek hakim ve savcıların huzurlu ve dinlenmiş olarak çalışmaları sağlanabilir.

Yukarıda açıklanan sebeplerle CMUK nun 423/1. maddesinin Anayasa'nın 2., 10., 36 ve 141. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varılarak bu maddenin iptali için Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar verilmiştir.""